

UZ 80. OBLJETNICU ŽIVOTA PROFESORA LEA RANDIĆA

Prof. dr. sc. Leo Randić rođen je 15. siječnja 1917. godine u Sušaku. Osnovnu je školu i klasičnu gimnaziju završio u rodnome mjestu 1935. godine. Studij je započeo na Sveučilištu u Zagrebu, a nastavio na Filozofskom fakultetu u Beogradu, jer u to doba nije bilo studija astronomije na zagrebačkom sveučilištu. Astronomiju je diplomirao 1939. godine.

Za asistenta u Astronomskom zavodu Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izabran je 1942. godine. U rujnu 1943. otišao je u Beč, gdje je u iznimno kratkom vremenu od deset mjeseci izradio i obranio doktorsku disertaciju. Postao je tako u 27. godini života jedan od rijetkih doktora znanosti na Sveučilištu u Zagrebu. Docent postaje 1948., izvanredni profesor 1956., redovni 1962., a u mirovnu odlazi 1987. godine.

IZLOŽIT ćemo ukratko samo najvažnije djelatnosti profesora Lea Randića.

- Nakon osnutka Geodetskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. Randić bio je njegov prvi dekan, a prije toga bio je dekan Arhitektonsko-Gravevinsko-Geodetskog fakulteta.
- Prvi je profesionalni astronom u Hrvatskoj s diplomom astronoma.
- Zajedno s profesorom Nikolajem Abakumovom, a nakon njegova odlaska sam, radio je na razvoju astronomije na Geodetskom i na Rudarskom fakultetu u Zagrebu i držao predavanja na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu.
- Zajedno s profesorom Abakumovom odredio je preciznu geografsku širinu astronomske točke Sljeme i izveo iz vlastitih sustavnih višemjesečnih opažanja u Maksimiru utjecaj pomicanja Zemljinih polova.
- Objavio je u časopisu *The Journal of the Institute of Navigation* 1956. godine u Londonu idejni projekt novog originalnog instrumenta za lagano i brzo (bez računanja) određivanje položaja na površini Zemlje. O tom je članku D. Daragan u časopisu *Nautisk Tidsskrift* (Stockholm) napisao vrlo iscrpnu recenziju, u kojoj među ostalim piše: "Rješenje problema je izvanredno jednostavno i rekao bih elegantno"... "Ideja je tako jednostavna da će zacijelo dati dobar rezultat. U svakom slučaju astronomu profesoru Leu Randiću treba čestitati."
- Predložio je i objavio nove originalne i vrlo jednostavne postupke za grafičko odabiranje zvijezda u položajnoj astronomiji.
- Usavršio je metodu Pjevcova za određivanje širine i predložio nove formule za redukciju trenutka opažanja, a ne redukciju izračunane širine.
- U Americi je objavio radove o rezultatima mjerenja vodene pare u atmosferi, na temelju infracrvenog zračenja. Ta su mjerenja poslužila pri određivanju najprikladnijeg mjesta za izgradnju opservatorija za infracrvenu astronomiju u SAD-u. Objavio je rezultate infracrvenog spektra od 1 335 nm do 3 410 nm, snimljenog u zrakoplovu NASA-e na visini 12000 m, koji su važni za indentifikaciju solarnih i stelarnih spektralnih linija. Profesor Randić izradio je prema vlastitoj ideji promjenjivu skalu za lagano očitavanje valnih duljina u spektru infra zračenja. Suradujući sa svjetski poznatim astronomom profesorom G.P. Kuiperom, po kojem je jedan od velikih kratera na Merkur dobio ime, i s ostalim suradnicima, izradio je atlas infracrvenog Sunčeva spektra. Sa spektrima iz tog atlasa uspoređuju se infracrveni spektri zvijezda, ujedno je atlas i integralni dio planetarne spektroskopije.
- Objavio je Trajni kalendar za Gregorijanski kalendar od 1582. do 2299. i Julijanski od 1. godine naše ere do 2299. godine. S pomoću Trajnoga kalendara možemo vrlo lako odrediti dan u tjednu za bilo koji datum.
- Objavio je dvadesetak znanstvenih radova u inozemstvu i u zemlji.

- Bio je član Savjetodavne komisije za definiciju sekunde Internacionalnoga komiteta za utege i mjere u Sevresu među petoricom imenovanih stručnjaka fizike i astronomije iz cijelog svijeta. Na temelju prijedloga Savjetodavne komisije uvedena je nova definicija sekunde. Ta i danas važeća definicija sekunde definirana je fizikalnim procesom prijelaza elektrona s jedne hiperfine razine na drugu hiperfinu razinu atoma cezija.
- Na poziv američkih astronoma tri je puta boravio u Americi: jednom na poziv Odjela za fiziku Sveučilišta u Chicagu, drugi je put održao predavanja na Ljetnom institutu za dinamičku astronomiju Sveučilišta Yale, a treći je put u Mjesečevu i planetarnom laboratoriju arizonskog Sveučilišta u Tusconu surađivao s poznatim astronomom prof. G.P. Kuiperom.
- Osim toga, održao je predavanja na velikim astronomskim opservatorijima: Observatory Flagstaff, Lick Observatory i University of Boulder.
- Godine 1965. započeo je suradnju s češoslovačkim astronomima na osnivanju astrofizičkog opservatorija na Jadranu. Savezni je fond za znanstveni rad prihvatio inicijativu, a profesor Randić ovlašten je 1969. godine sklopiti ugovor o osnivanju opservatorija na Hvaru s Astronomskim institutom akademije znanosti tadašnje ČSSR. Za boravka profesora Randića u Americi organizaciju osnivanja i izgradnje Opservatorija Hvar nastavio je profesor Veljko Petković, a poslije njega dr.sc. Vladimir Ružđak.
- Zalaganjem profesora Randića nabavljen je i postavljen planetarij HPD-a u Tehničkom muzeju Zagreb. U to je doba planetarij bio jedan od prvih u ovom dijelu Europe.
- Osobito je značajan udio profesora Randića u djelovanju Hrvatskoga prirodoslovnog društva nakon 1945. godine, jer mu je bio dugogodišnji tajnik i predsjednik. Bio je osnivač i dugogodišnji pročelnik astronomske sekcije HPD-a, a sudjelovao je u radu Zvezdarnice i njezinu upravljanju.
- Od 1961. do 1963. godine bio je predsjednik Društva matematičara i fizičara Hrvatske.
- Bio je član Upravnog odbora Matice hrvatske, koji je objavio Deklaraciju o hrvatskom jeziku 1967. godine, a od 1968. do 1970. godine bio je potpredsjedavatelj Matice hrvatske.
- Osim toga bio je urednik i suradnik brojnih stručnih i popularnih publikacija (Knjižica prirode, Almanah Bošković i Mala naučna knjižica).
- Održao je više od tristo javnih predavanja u zemlji i inozemstvu, te na radiju Zagreb i Moskva, a djelovao je i na zagrebačkoj televiziji.
- Dobio je nagradu tehničke kulture za životno djelo 1987. godine i nagradu "Fran Tučan" za popularizaciju znanosti 1993. godine.

Detaljnije o radu prof.dr.sc. Lea Randića napisano je u članku *Pedeset godina rada prof.dr. Lea Randića na Geodetskom (Tehničkom) fakultetu Sveučilišta u Zagrebu* u Geodetskom listu, 1992. u broju 1, str. 99-104.

Profesor Leo Randić i danas je u svojoj 80. godini života britka uma i zanimljivih promišljanja.

Čestitamo profesoru Leu Randiću 80. obljetnicu života i želimo mu puno zdravlja u sljedećim godinama.

Nikola Solarić, Drago Špoljarić